

RIKSDAGENS PROTOKOLL.

1905.

Första Kammaren.

N:o 2.

Torsdagen den 5 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 11 f. m.

Herr *Lilliesköld* anmälde, att han anländt till riksdagen.

Herr talmannen yttrade, att han och de ledamöter, som fått i uppdrag att jämte honom tillsätta kammarens kansli och vaktbetjäning, ansett, dels att i kansliet borde tills vidare anställas två förste notarier, sju notarier med skyldighet att vara underkastade den förändring i tjänstgöring, som kunde föränledas däraf, att en af notarierna enligt sekreterarens bestämmande skulle biträda ej mindre vid förande och uppsättande af kammarens protokoll än äfven med kanslistgöromål, vidare en förste kanslist, en registrator, tillika kanslist, och tre kanslister, äfvensom att framdeles, om och i den mån sådant funnes för göromålens behöriga gång erforderligt, där borde anställas ytterligare fyra notarier och två kanslister, dels ock att för kammarens betjäning tills vidare behöfdes en förste vaktmästare och tio vaktmästare; och hemställde herr talmannen, huruvida kammaren godkände denna åsikt.

Härtill svarades ja.

Därefter tillkännagafs, att i kammarens kansli antagits såsom *förste notarier*: kanslisekreteraren C. F. Vougt och revisorn i kungl. statskontoret G. Aman-Nilsson; *notarier*: protokollssekreteraren C. A. T. Bergendahl, kanslisekreteraren O. L. Rooth, kamreraren i kungl. statskontoret A. Vide, förste aktuarien i kungl. kommerskollegium G. H. Elmquist, aktuarien i kungl. generalpoststyrelsen A. E. M. Ericsson, biträdande notarien i Stockholms rådstufvurätt A. Cederborg och notarien i kungl. järnvägsstyrelsen J. Flodin; *förste kanslist*: revisorn i kungl. domänstyrelsen H. J. Modigh; *registrator och kanslist*: fortifikationskassören H. F. W. Geete; *kanslister*: vice häradshöfdingen H. af Trolle, auditören G. C. A. Lindencrona och amanuensen i kungl. civildepartementet C. G. E. Breitholtz; samt att framdeles inträda i tjänstgöring, om och i den mån sådant erfordrades, såsom *notarier*:

amanuensen i kungl. landtförsvarsdepartementet friherre O. T. Hermelin, sekreteraren i kungl. arméförvaltningen A. Göransson, revisorn i kungl. statskontoret K. Norén och vice auditören E. A. Beskow; *kanslister*: kassören i kungl. kommerskollegium G. E. von der Burg och e. o. hofrättsnotarien G. Norström; äfvensom att hos kammaren blifvit anställda såsom *förste vaktmästare*: W. Willberg; *vaktmästare*: C. A. Andersson, J. E. Sjöberg, C. A. Lindqvist, C. B. Falk, K. Lundberg, G. A. Söderqvist, E. Rönnbom, C. G. Collin, K. L. Zöll och C. O. Eriksson.

Företogs val af tio ledamöter i konstitutionsutskottet; och befunnos, efter valets slut, därtill hafva blifvit utsedde:

herr Behm	med 120 röster,
» af Ekenstam	» 120 » ,
» Sjöholm	» 120 » ,
» Berg, Lars, ...	» 119 » ,
» Hedenstierna	» 119 » ,
» Nyström, J. F., ...	» 119 » ,
» Nyström, Carl, ...	» 107 » ,
» Lilliesköld	» 106 » ,
» Sandwall	» 98 » ,
» Rydberg	» 96 » .

Företogs val af tolf ledamöter i Riksdagens särskilda utskott för behandling af Kungl. Maj:ts proposition angående godkännande af vissa vid förhandlingar i Karlstad af utsedde delegerade från svensk och norsk sida uppgjorda förslag till öfverenskomelser mellan de bägge rikena m. m.; och befunnos, efter valets slut, hafva blifvit till ledamöter i utskottet utsedde:

herr Cavalli	med 117 röster,
» Säve	» 117 » ,
» Walldén	» 117 » ,
friherre Åkerhielm	» 117 » ,
herr Östberg	» 117 » ,
» Afzelius	» 116 » ,
» Billing	» 116 » ,
» Blomberg	» 116 » ,
» Rettig	» 116 » ,
» Pettersson, F. E., ...	» 115 » ,
» Tamm, Hugo P. P., ...	» 114 » ,
friherre Palmstierna	» 107 » .

Företogs val af åtta suppleanter i konstitutionsutskottet; och befunnos, efter valets slut, därtill hafva blifvit utsedde:

herr Rylander	med 104 röster,
» Olsén	» 103 » ,
» Petersson, P., ...	» 103 » ,
» Berlin	» 102 » ,
» Hägglund	» 102 » ,
» von Mentzer	» 102 » ,
» Tham, F. A. Sebastian, ...	» 96 » ,
» Hedborg	» 95 » ,

sedan ordningen emellan dem, som erhållit lika antal röster, blifvit genom särskilda lottningar bestämd.

Företogs val af åtta suppleanter i särskilda utskottet; och befunnos, efter valets slut, därtill hafva blifvit utsedde:

herr Andersson, Gustaf (Kolstad)	med 96 röster,
» Hammarström	» 94 » ,
» Nisser	» 93 » ,
» Paulson	» 91 » ,
grefve Taube	» 91 » ,
herr Lovén	» 87 » ,
» Swartz	» 86 » ,
friherre Falkenberg	» 78 » ,

sedan ordningen mellan dem, som erhållit lika antal röster, blifvit genom lottning bestämd.

Företogs val af tre ledamöter för att deltaga i talmansöfverläggningarna; och befunnos, efter valets slut, därtill hafva blifvit utsedde:

herr Afzelius	med 92 röster,
hans excellens friherre von Essen	» 92 » ,
herr Gilljam	» 92 » .

Föredrogs å nyo Kungl. Maj:ts den 3 innevarande månad bordlagda nådiga proposition till Riksdagen angående godkännande af vissa vid förhandlingar i Karlstad af utsedde delegerade från svensk och norsk sida uppgjorda förslag till öfverenskommelser mellan de bägge rikena.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge.

Herr Nyström, Johan Fredrik: Då underrättelsen om Karlstadsbeslutet först spreds öfver Sveriges land, så var det nog en ganska allmän känsla hos många svenskar, att vi åter tagit ett steg tillbaka, att vi åter öfvergifvit den ställning, som vi tänkt att försvara. Sedan dessa meddelanden lämnades, har ju mycket skrivits och talats i denna fråga och möjligtvis har också den

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

uppfattning, som vi från början fingo, i en och annan punkt modifierats. Men äfven om man alldeles opartiskt och objektivt jämför hvad urtima Riksdagen yrkade och fordrade med hvad regeringen nu föreslagit, så kan dock ej förnekas, att det första intrycket i hufvudsak var riktigt. En jämförelse mellan urtima Riksdagens beslut och Kungl. Maj:ts proposition i frågan skall till fyllest ådagalägga, att vi så godt som på alla punkter gjort eftergifter.

Urtima Riksdagen yrkade för det första, att det skulle fastställas ett visst område, inom hvilket på senare åren uppförda befästningar icke vidare skulle få bibehållas. I stället för detta, som yrkades, hafva vi fått något, som Riksdagen alls icke begärt — vi ha fått en neutral zon, hvilket är något helt annat och mycket mer omfattande, än hvad Riksdagen begärde, och som kan blifva till skada för Sverige. Man kan nämligen tänka sig förhållanden, då den neutrala zonen blir ett hinder för vårt land. Men denna neutrala zon har vidare uppdragits så snävt, att Kongsvingers fästning faller utom densamma. Det är dock säkert, tror jag mig kunna säga, att då vi här fattade det beslut, som jag nyss nämnde, så tänkte vi, att äfven denna fästning skulle vara med. Det är ej uttryckligen sagdt i beslutet — det medger jag — men det var dock hvad vi alla — jag tror mig kunna säga alla — tänkte. Äfven här är således en väsentlig modifikation gjord i samma riktning som alla andra modifikationer i denna bedröfliga historia. Slutligen har af denna neutrala zon, som vi fått mot vår begäran, gjorts något högst märkvärdigt. Den har nämligen förklarats ej vara neutral, när det bäst behöfves, nämligen under krig. Ty af den bestämmelse, som intagits i sista punkten af första artikeln, framgår, att bestämmelsen om neutralitet icke gäller i händelse af krig. Detta betyder naturligtvis, att om vi få krig med en annan makt än Norge, så kan Norge alldeles lagenligt åter uppföra sina fästningar och samla trupper vid gränsen. Man kan ju visserligen säga, att ett krig skall räcka länge, för att Norge skall kunna hinna återuppbygga sina fästningar, men detta beror naturligtvis på huru grundligt de nuvarande fästningarna blifva slojade. Det är en sak, om hvilken jag lika litet som öfriga riksdagsmän har någon kunskap. Men äfven om vi antaga, att denna slopning blir så grundlig, att det ej kan tänkas, att Norge under ett eventuellt krig mellan oss och en annan makt får tid att bygga upp dessa fästningar, så är det dock lätt att förstå, hvilket intryck på Sveriges folk, på Sveriges regering och på Sveriges krigsledning det skulle göra, om man under ett krig med en annan makt finge höra, att Norge byggde fästningar och samlade trupper. Naturligtvis vore den första känslan, den första — och kanske den riktiga — tanken den, att vi hade att vänta ett anfall från Norge, och detta anfall hade vi underlättat genom denna bestämmelse om att en neutral zon icke skall under alla förhållanden vara neutral.

Det andra villkoret, som urtima Riksdagen uppställde, var, »att den de svenska lapparne nu tillkommande rätt skulle för

framtiden otvetydigt fastställas». Äfven denna punkt är förvanskad. Den svenska lapparne nu tillkommande rätten är icke bevarad åt dem för framtiden, ty 1883 års lag, som nu gäller, har icke förklarats gälla oförändrad »för framtiden», utan den skall gälla tills vidare, till dess den löper till ända, med vissa villkor, hvilka innebära en försämring. Och när den en gång löpt till ända, så återfaller man till bestämmelserna i 1751 års kodicill. Det är ju tydligt, att då urtima Riksdagen fordrade, att den svenska lapparne nu tillkommande rätt skulle tillförsäkras dem för framtiden, så är det något annat, som nu hujdes oss, då man ger oss icke den nu gällande rätten, utan en försämring däraf och en försämring, som blir ännu större längre fram, om man ej kan få till stånd en ny bestämmelse. Icke heller denna punkt är således tagen ad notam af de delegerade.

Nästa punkt i urtima Riksdagens beslut innehöll en bestämmelse om transitohandeln. Den är — det medgifver jag — tagen i akt, men å andra sidan innebär den ju något, som lika mycket gagnar norrmännen som svenskarne, och, i enlighet med hvad urtima Riksdagen riktigt antydde, torde de ömsesidiga fördelarna hafva gjort det lätt att få denna punkt igenom.

Innan jag lämnar de saker, som jag nu berört, vill jag säga, att ehuru jag således påstår, att urtima Riksdagens beslut objektivt sedt icke återkommer i detta regeringens förslag, så vill jag dock icke alldeles bryta stafven öfver detta förslag. Det är ju ofta här i världen så, att man får lof att nöja sig med något mindre, än man skulle vilja hafva haft. Emellertid är det en sak, som gör det mycket obehagligt att i dessa saker behöfva gifva vika, och det är den omständigheten, att urtima Riksdagen har fastställt sina villkor under sådana former, att både vi och utlandet fått det intryck, att de skulle vara ett ultimatum. Men detta ultimatum är det nu fråga om att gå ifrån. Vår reträtt blir då på sätt och vis mer vanhedrande — om jag får begagna detta kanske något skarpa uttryck — än under andra förhållanden. Ett faktum är också, som herrarne sett i tidningarna, att Sveriges namn trampas i smutsen af utländska tidningar. Man gycklar öfver vår feghet — och det är ej utan grund man fått denna uppfattning.

Jag kommer nu till den punkt i förslaget, som enligt min uppfattning är alldeles omöjlig för svenska Riksdagen att gå in på, nämligen punkten om skiljedomstraktaten. Själftva det sätt, hvar på Riksdagen uttalade sig i skiljedomsfrågan, visar, att denna fråga för Riksdagen var en bifråga. Det ansågs onödigt, att denna fråga från svensk sida upptoges till behandling, ehuru visserligen Riksdagen ej ville förbjuda, att den komme under behandling. Nåväl, denna fråga, som svenska Riksdagen icke framlagt och som ej heller våra delegerade kommit fram med, utan som framkommit från norsk sida, denna fråga har lagts till utgångspunkt för hela beslutet i Karlstad. Man har vändt upp och ned på hvad Riksdagen sade. Riksdagen ville ej hafva den saken som hufvudfråga

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

utan såsom ett bihang, men man har i Karlstad på norsk begäran lagt denna fråga som grundval för hela den följande traktaten. Redan detta sätt att upptaga hvad norrmännen fordra och lägga det såsom basis för hela traktaten ger traktaten en anstrykning af Norges vilja och icke af Sveriges. Det kan synas vara en bisak, hvar denna punkt står, men sammanlagdt med allt annat, som nu finnes där i norsk riktning, så är det icke utan betydelse.

Men hvad som för mig är det obegripligaste i denna traktat, är bestämmelsen i § 2. Sedan i § 1 stipulerats, att sådana frågor, som röra ländernas oafhångighet, integritet eller vitala intressen, icke skola hänskjutas till skiljedom, säges det i 2 §, att vi skola låta den permanenta skiljedomstolen i Haag afgöra, hvad som är våra vitala intressen. En dylik bestämmelse förekommer icke i någon annan svensk skiljedomstraktat. Regeringen tyckes vilja antyda motsatsen, då den i sitt betänkande säger, att man »i allmänhet» lämnat åt parterna själfva att afgöra, hvad som är deras vitala intressen. Detta uttryck »i allmänhet» är i själfva verket oriktigt, ty det är icke i allmänhet man gjort det, utan man har *alltid* gjort det. Regeringen har icke kunnat hänvisa till en enda traktat, som har en annan stilisering. Till och med i den traktat, som regeringen anført såsom den närmaste förebilden för den nu förevarande, nämligen i den ryska, har denna klausul införts ungefär i den lydelsen, att hvar och en af de höga parterna själf afgör hvad som är att betrakta som ett vitalt intresse.

Det synes mig också vara absolut själfklart, att en suverän makt icke kan till en skiljedomstol öfverlämna afgörandet af hvad som är dess liffsintresse. Ingen myndig man eller kvinna vill lämna från sig rätten att själf afgöra, hvad som är ett liffsintresse, och därvidlag rätta sig efter en annan persons utslag. Här skulle då Sveriges rike — naturligtvis äfven Norges, men vi hafva ju här endast att se saken från svensk synpunkt — öfverlämna åt utlänningar att afgöra, hvad som är dess liffsintresse. Detta är dock en fullständig absurditet, och det kan icke af utlänningen uppfattas så vackert, som det framställts i vissa svenska pressorgan: att detta vore en ny typ af traktater, ett nytt steg framåt emot skiljedomsidéen, därvid vi således skulle gå i täten för den vidare utvecklingen af skiljedomsväsendet. Så kommer ingen människa i utlandet att uppfatta det, och det är nog ingen som tror, att en främmande stat skulle vara så medgörlig, att den lämnade åt denna skiljedomstol att afgöra sådana saker. Ty i och med detsamma skulle denna stat afstå från en af sina viktigaste suveränitetsrättigheter. Jag vill ej vara med om att detta skall kunna sägas om Sverige.

Då jag nu begärt ordet för att få yttra mig här vid remissdebatten, så har det naturligtvis skett, för att jag skulle få till utskottet uttala mina åsikter i denna fråga och för att bedja utskottet taga dem så mycket som möjligt under öfvervägande. Särskildt önskar jag då, att utskottet ville försöka ändra 2 § i skiljedomstraktaten, så att den får samma lydelse som motsva-

rande punkter i traktaterna med Ryssland och med andra makter, hvarigenom vi åtminstone skulle rädda vår suveräna själfbestämningsrätt.

Man har sagt, att det är omöjligt att definiera, hvad som menas med lifsintressen, och äfven jag medgifver, att det är omöjligt att på förhand afgöra detta, likasom man icke gärna kan på förhand räkna upp hvad som ingår i begreppet lifs fara. De mest oberäkneliga saker kunna helt hastigt för ett folk blifva lifsintressen. Och man bör ej för oss svenskar — den nu levande generationen och våra efterkommande — afskära möjligheten att vid hvarje särskildt tillfälle själfva få afgöra, hvad som är våra lifsintressen. Mycket, som under nuvarande förhållanden är likgiltigt eller åtminstone icke har rangen af lifsintresse, kan under andra konjunkturer komma att af hela folket kännas som ett verkligt lifsintresse. Skulle vi då ej få handla efter de känslor, som då kunna besjåla oss, utan vara nödsakade att lämna omdömet om den saken åt några utlänningar? Äro dessa utlänningar då säkert att lita på? Ja, därom kan man ju hafva hvilka åsikter som helst. Men jag frågar, om den skiljedom, som senast väckt världens uppmärksamhet, den som följde på ryska flottans uppträdande mot engelska fiskare i Nordsjön, var af den beskaffenhet, att den bör uppmuntra oss till att lämna en så viktig sak som afgörandet af hvad som är våra lifsintressen åt en utländsk domstol? Jag för min del tror, att vi själfva bättre sköta och afgöra den saken.

Genom att lämna den saken ifrån oss tror jag, att vi träda icke blott Sveriges välfärd, utan äfven Sveriges ära för nära. Jag vet icke, om denna tanke är alldeles främmande för vår regering. Det finnes en egendomlighet i regeringens framställning, som möjligtvis är tillfällig, men möjligtvis också är något annat. Hans excellens statsministern säger i slutet af sin utredning, att genom de förslag, som nu äro framlagda, äro »Sveriges rätt, välfärd och intressen» enligt hans mening på ett tillfredsställande sätt tillvaratagna. Sveriges rätt, välfärd och intressen! Urtima Riksdagen återigen ville, att förhandlingarna skulle skötas så, att »Sveriges välfärd och värdighet» iakttoges. Hans excellens statsministern har icke sagt, att Sveriges värdighet iakttagits. Det kan vara en tillfällighet, att ordet »värdighet» ej finnes där. Är det en tillfällighet, då ser den ut som en tanke, och är det en tanke, så är det en riktig tanke, och jag ger då regeringen mitt stora erkännande, för att den ej velat begagna en fras, som här ej har någon tillämpning. Och är det någon punkt i denna öfverenskommelse, som mera än allt annat träder Sveriges värdighet för nära, så är det just denna punkt, emot hvilken jag senast har riktat mig. Jag ber därför ännu en gång, att särskilda utskottet ville söka taga bort denna bestämmelse och sätta dit något, som mera öfverensstämmer med hvad som är brukligt i sådana traktater.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Herr Benedicks: Jag kan för min del yttra mig ganska kort, då jag i allt väsentligt blifvit förekommen utaf hvad den siste ärade talaren yttrade om sina till utskottet riktade önskningsmål. Genast man fick Kungl. Maj:ts proposition i sin hand blef man utaf uttrycket »delegerade» påmint om att det egendomliga förhållandet här inträffat, att regeringens främste bestämmande ledamöter själfva setat som underhandlare. Jag vill visst icke påstå, att ett annat resultat eljest blifvit följden. Det är dock i alla fall lättare, såsom vanligen sker vid diplomatiska förhandlingar, att besluten fattas *sub spe rati*: för att sedan godkännas. Det är då större möjlighet för det ena landet — det andra vill jag ej tala om — att ernå mera gynnsamma beslut.

Bland de mindre gynnsamma resultat, som nu ernåtts, vill jag, på samma gång jag på det allra lifligaste instämmer uti den siste ärade talarens uttalanden rörande Sveriges vitala intressen, som i första hand endast böra få bestämmas af Sverige själf, framhålla den stora betydelsen af den s. k. neutrala zonen i det afseendet, att den i första rummet innebär en hjälp för Norge. Detta är det samma, som om vi skulle hafva hjälpt Norge att uppföra snart sagdt obetvingliga fästningar utefter hela denna gräns; ty i den artikel, som handlar om denna neutrala zon, står det alldeles tydligt och klart utsagdt, att inga krigsoperationer där få äga rum, ingen väpnad militär styrka där samlas. Det hade varit bättre och varit mera jämspelt, om denna artikel ej tillkommit till Norges fördel, ty därigenom hindras Sverige vid ett eventuellt krig från att kunna hastigt komma åt de vitala delarna af Norge. Det är således för oss en bestämd nackdel vid ett framtida krig, och detta krig, mine herrar, kunna vi vara tämligen säkra på; det är sannolikare att det kommer än motsatsen, trots alla skiljedomstraktater. Skola vi då *själfva* vara med om att bestämma, att denna neutrala zon skall fattas på sådant sätt, att den blir det allra tryggaste värdet för ett folk, som visat sig så litet respektera ingångna aftal? För min del, det säger jag helt öppet, skulle jag helst hafva sett, att någon traktat icke afslutades mellan de båda länderna i detta fall. Jag håller nämligen före, att, så länge den norska konstitutionen är sådan den är, utan ett bestämdt forum för såväl det konservativa som det liberala partiet, så länge kan denna konstitution sägas direkt skapa sådana förhållanden, som där uppstått. Partilidelserna bringas då till sådan glöd, att enbart vederbörande partis fördelar framhållas, men fäderneslandets sättas tillbaka. Jag är öfvertygad om att de flesta här närvarande äro med mig ense i att man har skäl sätta högt värde på de enskilda personerna inom vårt f. d. brödrafolk, men att samma omdöme icke kan lämnas om dem, då de förenade uppträda vare sig som storting eller som regering.

Det är föga mer än 20 år sedan, som det norska vänsterpartiet — upphofvet till de stridigheter, som utmynnat i grundlagsbrottet — började förlora terräng, och det var då, som dess ledare, för att förebygga detta, började spela på de nationella strängarna — ett spel, som fört saken till dess nuvarande läge. Tro ni då, mine

herrar, att icke samma förhållande kommer att upprepas äfven framdeles — att, vare sig det är till gagn för Norges land eller icke, de norska partimännen komma att åter handla på samma sätt? Jag tror, att vi alla med en mun kunna säga, att vi icke hafva begätt någon som helst oförrätt mot Norge; men partilidelserna där ha uppjagats till sådan höjd, att allt hvad som icke är sannt där har troetts. Och resultatet har blifvit ett oting, en olycka; i stället för att dessa folk, som stå hvarandra så nära, borde enas, splittras de från hvarandra.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

För min del hade jag, som sagdt, helst sett, att icke någon traktat ingåtts mellan de båda folken, ty då stode vi icke som nu inför ett ögonblick, då Sverige skall afsäga sig vissa sina rättigheter. I händelse af ett krig har detta mycket att betyda — förbjude dock Gud, att sådant må inträffa. Men det har vidare den betydelsen, att, om verkligen det sunda förståndet skulle segra hos vårt brödrfolk, om ett parti där blefve nog mäktigt att proklamera en återgång till unionen — ja, då ha vi, om ingen traktat finnes, lämnat dörren öppen, men annars blir den stängd. Och är det manne icke skäl att lämna den öppen i stället för att stänga den för all framtid? Jag håller före, att samma stora tanke, som dikterade Sveriges uppträdande efter kriget för Finland och mot Frankrike och Danmark — samma tanke på en union, men icke på *samma* union skall förr eller senare återuppstå. Det vore då väl, om möjlighet funnes för ett med oss likatänkande norskt parti att komma in genom den dörr, som lämnats öppen, för att de två folken måtte så mycket som möjligt bli ett folk. Denna olycksaliga tvist har redan skadat oss så mycket och kommer äfven framgent att bereda båda folken allvarliga nackdelar, därom är jag öfvertygad — må vi då åtminstone icke själfva bidra till att för våra efterkommande göra ställningar och förhållanden än svårare.

Herr Nordenfalk: I denna frågas nuvarande läge torde det icke gagna till något att genomgå alla detaljer i dessa förslag, alla de detaljer, i fråga om hvilka man kan hysa tvifvel om huruvida de lösningar, förslagen erbjuda, äro de bästa möjliga. Men det är en punkt — redan af en föregående talare berörd —, hvilken jag icke kan besluta mig för att stillatigande förbigå. Med antagande af dessa föreliggande förslag om hänskjutande af tvistefrågor till skiljedomstolen i Haag skulle Sverige slå in på en ny väg, hvilken vi, i likhet med så många andra om sin själfbestämmningsrätt måna makter, icke hittills vågat beträda. Detta förslag om skiljedom har större utsträckning, än man väl hade kunnat tänka sig; alla tvistefrågor mellan oss och Norge utom dem, som röra rikenas oafhängighet och integritet, skulle underkastas skiljedomstolen. Rörande frågor af vitalt intresse gäller visserligen, att de icke äro underkastade obligatorisk skiljedom, men blott för så vidt man erhåller skiljedomstols medgifvande, att det är ett vitalt intresse; därförinnan äger icke landet på

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

egen hand vidtaga de åtgärder, man må finna erforderliga till skydd mot en handling från det andra landets sida, som man anser träffa ett vitalt intresse. Man måste afvakta domstolens utslag, och den möjligheten finns, att man däriifrån får svaret: »nej, det är icke något vitalt intresse». Lika med en föregående talare anser jag en sådan utsträckning af skiljedomsaftalet vara högst betänkelig, och detta äfven på den grund, att den förfördelade parten torde få mycket svårt att kunna förebbringa tillräcklig utredning för sin åsikt, att frågan verkligen är af vital natur för honom. Han kan ju icke för skiljedomstolen framlägga hela den serie af slut, hvarigenom han kommit till den uppfattningen, att ett hans vitala intresse blifvit kränkt. Det är icke blott oegentligt, såsom ock en föregående talare erinrade om, att ett folk afstår från en rätt, som sammanhör med dess natur af suverän domare öfver sina angelägenheter, utan det är ock, enligt min mening, ägnadt att skadligt inverka på skiljedomstolen i Haag, hvars uppgift är att afgöra tvister på grundval af rätten, såsom frågor af juridisk natur och angående tolkning af internationella öfverenskommelser. Genom öfverlämnande till skiljedom af sådana frågor, som angå ett lands lifsintressen, tvingar man den, så att säga, utom kretsen för dess egentliga befogenhet och gör den till ett slags politisk jurydomstol, som de 1899 i Haag församlade makterna aldrig tänkt sig den skulle vara, och som åtminstone ingen stormakt vägat försöka göra den till.

Jag hyser icke något som helst tvifvel om att både den part, från hvilken framställning, om en sådan öfverenskommelse blifvit gjord, och den, som medgifvit dess upptagande, handlat i liflig önskan och i tro, att därigenom freden mellan de båda länderna skulle befordras. Men jag tror att detta är en illusion. Må man tänka sig, att det ena eller andra landet — det gäller Norge lika väl som Sverige — hade begått en handling, som det andra landet funne sårande för ett sitt lifsintresse, och att skiljedomstolen dömde mot denna åsikt — hvad skulle då detta lands folk tycka? Tror man, att efter en sådan utgång det vidare blefve möjligt att uppehålla den frid, det goda naboförstånd, som är Sveriges och borde vara äfven Norges intresse att bibehålla? Man kan också göra för mycket i den goda afsikten att undvika krigiska förvecklingar och därigenom utsätta sig för bakslag.

Jag har endast att lägga härtill uttrycket af den förhoppningen, i hvilken säkerligen många med mig skola instämma, att, om dessa förslag antagas af de båda ländernas representationer, därmed icke, hvad Sverige angår, må anses hafva gifvits ett prejudikat, som kan leda till förslag att äfven åt andra folk än det norska medgifva tillfälle att genom Haagdomstolen få afgjort hvad som är svenskt lifsintresse.

Herr statsrådet Hammarskjöld: Då ett par föregående talare riktat särskilda anmärkningar mot det föreslagna skiljedomsför-

draget, må det tillåtas mig att muntligen motivera detta något utförligare, än som kunnat ske i den kungl. propositionen. Därvid förutskickar jag den anmärkningen, att den grundväsentliga betydelse för hela resultatet af förhandlingarna, som en talare tilllade detta aftal, knappast kan sägas förefinnas, då detta aftal är afsedt att gälla endast tio år, under det att de öfriga föreslagna aftalen skulle gälla antingen för betydligt längre tidrymder eller för alltid.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Frågan om skiljedomstraktater är utan tvifvel en mycket svår fråga, som kräver ett noggrant öfvervägande. Det är nu ungefär tre år, sedan jag började mera på allvar sysselsätta mig med detta ämne, och det har verkligen tagit tid, innan jag småningom kommit till den ståndpunkt, jag nu intager. I början föreföll tanken mig främmande eller till och med motbjudande. Emellertid har denna tanke vunnit vid närmare öfvervägande, liksom den ock under de sista åren gjort högst betydliga framsteg i den allmänna opinionen och i den allmänna praxis inom den civiliserade världen.

Skiljedom är naturligtvis ett medel att afgöra tvister emellan stater — tvister, som oundvikligen uppkomma i ett eller annat fall. Om man nu tänker sig, att man ej hade tillgång till skiljedom, framställer sig den frågan, hvilka medel man då har att slita tvister. Då visar det sig, att det första medlet och det som, äfven om man har tillgång till skiljedom, i första rummet skall användas, är direkta diplomatiska förhandlingar. Det andra är krigiska åtgärder. Behöfligheten af skiljedom beror således, å ena sidan, därpå, huru mycket man anser sig kunna vinna genom direkta diplomatiska förhandlingar, och, å andra sidan, därpå, huru pass mycket man drar sig för att tillgripa det yttersta medlet. Ju mera man kan vinna genom direkta diplomatiska förhandlingar, dess mindre behof har man af skiljedom, och ju snarare man är att draga svärdet, dess mindre behof har man också då af skiljedom. Det torde icke vara lämpligt att göra någon ingående tillämpning af dessa satsar på den här föreliggande frågan; men så mycket kan jag säga, att i förhållande till Norge är en skiljedomstraktat mer än vanligt påkallad.

De skiljedomstraktater, som under de senare åren slutits, hafva i de flesta fall varit af den fransk-engelska typen, kallad så, emedan det första aftalet af den arten slöts mellan Frankrike och England. Den typen kännetecknas däraf, att man uttalar sin villighet att i allmänhet hänskjuta uppkommande tvister till skiljedom, men under förbehåll att tvisten icke berör oafhängigheten, suveräniteten eller vitala intressen, och därmed punkt. Det underförstås, fastän det icke är utsagdt, att hvarje part äger själf afgöra, huruvida förbehållet är tillämpligt i det särskilda fallet, huruvida således detta berör oafhängigheten, suveräniteten eller något vitalt intresse. Ett skiljedomsfördrag af denna typ går i själfva verket föga längre än ett allmänt uttalande om villighet att underkasta sig skiljedom och således äfven föga längre

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

än den traktat, som år 1899 i Haag undertecknades af så godt som alla makter.

I de skiljedomsfördrag, som de förenade rikena slutit, har man sökt föra tanken något längre, därigenom att man visserligen uppställt samma generella förbehåll, men tillika preciserat en del fall, beträffande hvilka man på förhand afsagt sig rätten att göra förbehållet gällande — i afseende å dessa särskildt undantagna frågor får man således ej säga, att de beröra rikenas oafhängighet eller vitala intressen. De motundantag eller motförbehåll, som sålunda träffats i vissa af de förenade rikena ingångna traktater, hafva afsett icke blott pekuniära tvister, utan äfven frågor om traktaters tolkning, oberoende om saken går ut på utfående af en penningssumma eller icke. I dessa sista fall kan man visserligen komma att tangeras oafhängigheten så till vida, att man kan genom skiljedom blifva tvungen till en viss lagtillämpning eller lagstiftningsåtgärd; men detta har lika litet hos oss som i andra länder ansetts innebära några afgörande betänkligheter.

En traktat af denna typ hade det emellertid icke tjänat mycket till att sluta med Norge; man hade därmed icke kommit just längre än till rent pekuniära frågor, då, som bekant, i följd af det förhållande, hvori rikena stått till hvarandra, det efter unionens upplösning kommer att finnas ytterst få traktatmässiga förpliktelser emellan rikena, bortsedt från de traktater, som äro afsedda att slutas i sammanhang med unionens upplösning och som äro försedda med särskilda skiljedoms klausuler. För att nå samma mål som i traktaterna med andra länder har man därför nu tänkt sig att kunna dela på förbehållet om oafhängighet, integritet och vitala intressen, så att visserligen saken i viss mån, nämligen beträffande statens oafhängighet och integritet, lämnades helt och hållet beroende af partens eget godtfinnande, men att i fråga om de vitala intressena, där faran för godtyckliga och ogrundade föregifvanden är stor, man lade hinder i vägen för dylika obehöriga föregifvanden genom att berättiga parterna draga under skiljedom förfrågan, huruvida tvisten verkligen gäller ett vitalt intresse och således bör vara undandragen skiljedom. Detta kan sägas vara i båda parternas intresse, ty båda ha ju gagn af att icke samvaron förbittras genom grundlösa föregifvanden, att en uppkommen tvist berör vitala intressen och således ej hör under skiljedomsaftalet. Sådant kunde bli till olycka, och skiljedoms traktaten kunde då komma mera skada än gagn åstad.

Vid tvister, som uppkomma mellan två rikena, hvilka som helst, kommer det i regel att förhålla sig så, att det ena riket har ett kraf på det andra. Det rike, mot hvilket krafvet riktas, har då att undersöka, om ett ingående på krafvet är förenligt med dess oafhängighet eller icke. Det rike, mot hvilket krafvet riktas, torde hafva ytterst obetydlig anledning, om ens någon, att åberopa ett vitalt intresse, men för det rike, som framställer krafvet, kan det onekligen vara fråga om hvad det anser vara ett vitalt intresse. Nu är det emellertid mycket svårt att tänka sig ett

fall, där vid en tvist den kräfvande parten med fog kunde påstå ett vitalt intresse föreligga, utan att den andra parten också kan göra gällande, att tvisten berör dess oafhångighet. Och så ömtåliga, som alla folk äro om sin oafhångighet, behöfver man ej frukta för att detta folk, som finner sin oafhångighet berörd, kommer att ifrå för tvistens hänskjutande till skiljedom. Vi få ju förutsätta, att, om vi komma i tvist, vi ej vilja ha mer, än som är vår rätt, och ej vilja göra gällande, att saken rör ett vitalt intresse, om den icke gör det. Således, för att vi skola bli lidande på den artikel, som här föreslås, fordras det *två* oriktiga afgöranden af skiljedomstolen; och ett oriktigt afgörande särskildt i *den* riktningen, att en tvist obehörigen förklaras ej beröra ett vitalt intresse, torde vara föga att befara, då de länder, från hvilka skiljedomarne i allmänhet tagas, äro mycket ömtåliga i fråga om vitala intressen, och domarne således ej kunna tänkas benägna att alltför mycket inskränka detta begrepps omfattning.

I förbigående, och då som bevis på skiljedomstolens bristande duglighet anförts Doggersbanksaffären, ber jag att få anmärka, att där anlätades ingen skiljedomstol, utan något helt annat, nämligen en internationell undersökningskommission, för hvars resultat vederbörande stormakter frivilligt böjde sig.

Då man talar om att man själf måste få afgöra, hvad som är vitala intressen, måste man komma ihåg, att hvarje stats suveränitet är begränsad till det egna området. Det är icke fråga om de vitala intressen, som vi själfva ha att göra gällande med egna medel, oberoende af andras, utan om dem, som vi skola göra gällande i en konflikt med andra; och dessa fall äro lyckligtvis ytterst sällsynta.

Nu har det sagts, att genom en sådan traktat som denna skulle vi gå längre, än någon annan gjort, och tåla en inskränkning i vår suveränitet och vårt oberoende, som icke något annat folk underkastat sig. Däremot är åtskilligt att säga. Alla måste väl vara ense om att det är en mindre inskränkning i själfständigheten, om det ens är någon, att göra det förbehåll, att man ej behöfver underkasta en tvist skiljedom, om frågan rör ett vitalt intresse, men tillika säga, att själfva förfrågan — huruvida ett vitalt intresse föreligger eller icke — är underkastad skiljedom, än om man helt enkelt förbinder sig att underkasta sig skiljedom, äfven om frågan berör vitala intressen. Och just på detta senare finnas icke få exempel. Jag kan erinra om traktaten mellan Holland och Portugal, där det stipulerades, att alla tvister skulle hänskjutas till skiljedom, utan någon inskränkning, således icke blott om de berörda vitala intressena, utan äfven om de gällde suveräniteten. Men med detta sista ha vi ju ej att göra. Några år senare föreslog republiken Schweiz Nordamerikas Förenta stater en lika obegränsad skiljedomstraktat, utan några förbehåll om vare sig vitala intressen eller annat. De vitala intressena voro ej heller undantagna i de två förslag, som med några års mellanrum framlades vid de s. k. panamerikanska kongresserna, där äfven Nord-

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

amerikas Förenta stater voro representerade; och dessa förslag antogs af en del amerikanska stater. Ej heller är något sådant förbehåll gjordt i en stor del traktater mellan utomeuropeiska länder, i fråga om hvilka väl kan sägas åtskilligt, men icke att de ej äro tillräckligt ömtåliga om sin själfständighet. Jag kan vidare erinra, att det engelsk-amerikanska skiljedomsförslaget, som slutligen strandade på motstånd hos Förenta staternas senat, i det att detsamma där ej erhöi kvalificerad majoritet, icke innehöll något absolut förbehåll om undantagande af vissa tvister, utan systemet var där i stället det, att man hade skiljedomstolen annorlunda sammansatt i de viktigare frågorna än i andra och äfven olika bestämmelser om den nödiga röstpluraliteten. Frågan föll emellertid icke på detta, utan därpå, att senaten var ömtålig om sin maktställning gentemot presidenten; och England var villigt att ingå på traktaten. Italien afslöt för några år sedan med Argentinska republiken en omfattande skiljedomsstraktat utan alla förbehåll. I Argentinska republiken uppstodo emellertid betänkligheter. Man yrkade där ett förbehåll om att från skiljedom skulle undantagas sådana frågor, som rörde, icke lifsintressen, utan konstitutionens grundprinciper. På detta förbehåll gick Italien in, men endast under villkor, att äfven denna förfråga skulle underkastas skiljedomsbehandling. Därmed var Argentinska republikens senat icke nöjd, och traktaten blef icke ratificerad.

Slutligen ber jag att få återopa den fullständiga och omfattande traktat, som nyligen afslutats mellan Danmark och Nederländerna och i hvilken från skiljedom icke undantagas några som helst tvister annat än sådana, som det enligt hvarje lands domstolsförfattningar åligger domstolarna att afgöra. Detta undantag är ju tämligen själfklart, eftersom det i dylika fall är fråga om tvister mellan enskilde och icke mellan stater. Nu kan man säga, att detta exempel, att Holland och Danmark afslutat en så omfattande skiljedomsstraktat, är föga bevisande, emedan det icke är någon stor risk, att Holland och Danmark skola komma i allvarsamma konflikter med hvarandra. Detta är emellertid en sanning med modifikation, ty det är ju tänkbart, att mellan dessa länder dylika tvister kunna uppstå, helst som de båda äro kolonialstater. Men vida viktigare är, att denna traktat mellan Danmark och Holland står öppen för tillträde utaf hvilken makt som helst. Danmark och Holland hafva således förbundet sig att på samma villkor upptaga sina grannar och sina mäktigaste grannar. Alltså kan t. ex. Tyskland hvilken dag som helst biträda denna traktat och därigenom få samma rätt mot Danmark och Holland att påfordra alla tvisters hänskjutande till skiljedom, som dessa båda makter för närvarande hafva sins emellan. Detta visar, att i Danmark och Holland, hvilka båda länder absolut icke handlat under något slags nödtvång och ej heller kunna misstänkas vara likgiltiga för sin oafhængighet eller värdighet, man icke hyser några farhågor för en skiljedomsstraktat, som till och med är ojämförligt mera omfattande än den, som nu är föreslagen.

Jag kan således sluta med, att lika litet som den nu föreslagna skiljedomstraktaten med afseende å den klandrade artikeln kan anses vara farlig eller skadlig, lika litet saknas exempel, färska och viktiga exempel, på skiljedomstraktater, hvilka gå icke blott så långt som denna, utan ojämförligt längre.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.

(Forts.)

Friherre Gripenstedt: Herr grefve och talman! Då jag begärde ordet, var det med afsikt att uttala mig rörande detta kapitel om den neutrala zonen. De två första talarne hafva emellertid redan så länge uppehållit sig vid denna sak, att icke mycket återstår för mig att tillägga, men jag skall ändock be att få yttra några ord.

Till en början vill jag då erinra därom, att förra urtima Riksdagen aldrig uttalade sig för en neutral zon, utan endast för ett obefästadt område. Riksdagen ansåg det nämligen böra »såsom villkor för Sveriges upphäfvande af riksakten och erkännande af Norge såsom den första unionen med Sverige skild stat fordras, att på hvardera sidan af södra delen af gränsen mellan de båda rikena fastställes ett visst område, inom hvilket på senare år uppförda befästningar ej få bibehållas eller nya befästningar uppföras». Detta är en helt annan sak än en neutral zon, som för beständigt skall vara fridlyst och icke under ett eventuellt krig mellan Sverige och Norge få beträdas af någotdera landets trupper. Det skulle således, såsom den förste talaren antydde, komma att förhålla sig så, att om en af de båda makterna Sverige och Norge kommer i krig med en tredje makt, så äga de båda kontrahenterna Sverige och Norge att beträda hvar sitt område af den neutrala zonen, men skulle Sverige och Norge komma i krig med hvarandra, så skall hela området vara fridlyst. Ett krig mellan Sverige och Norge är nu en eventualitet, som man hoppas icke skall komma i fråga, men man skall icke göra sig för säker. Aldrig kommer Sverige att begynna ett krig med Norge. Det kan man vara alldeles förvissad om, och alldeles särskildt visa händelserna i år, att så icke kommer att ske. Men kunna vi under alla förhållanden lita på Norge? Jag betvivlar detta, och jag tror, att ingen kan garantera den saken. Norges öfvermod och aptit kommer att växa. Det kan mycket väl hända, att Norge kommer att på ett eller annat sätt söka sak med oss, och då böra vi icke hafva för oss inskränkt möjligheten eller lättheten att värna oss med framgång.

Här har sagts, att den neutrala zonen skulle betrygga ett fredligt förhållande mellan länderna. Ja, inom denna neutrala zon, men icke utom densamma. Ofvanför den 61:sta breddgraden kunna vi mycket väl slåss, men icke nedanför. Detta är egentligen ett ganska egendomligt förhållande. Om Norge skulle på ett eller annat sätt söka sak med oss, t. ex. önska att komma i besittning af sina gamla provinser Jämtland, Härjedalen etc., huru skola vi då bete oss? Det där låter ju som en absurditet, men med den kännedom, jag fått af Norge, tror jag icke, att det är så absurdt.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Jag skulle för öfrigt vilja rekommendera herrarne till genomläsning en af professor Löffler utgifven broschyr i detta ämne »Om Sveriges integritet», hvilken är högst intressant, i synnerhet därför att den gifver svar på tal beträffande norrmännens anspråk, då de säga, att Jämtland och Härjedalen äro koloniserade från Norge. Professor Löffler synes mig nämligen hafva ganska väl bevisat, att förhållandet är fullkomligt motsatt, i det att Tröndelagen däremot blifvit koloniserad från svensk sida. Detta är svar på tal.

Vid *all strid*, äfven försvar, måste man ripostera eller gå till motanfall, såvida man icke skall komma till korta. Att blott stå still och vänta duger icke. Skulle vi komma i krig med Norge, så böra vi således icke för oss afstänga de södra delarna. De norra delarna komma naturligtvis icke att på norsk sida lämnas utan försvar, utan där skola helt säkert nya befästningar uppföras, och det vore för Norge en stor fördel att kunna där uppe koncentrera hela sin armé utan att behöfva afdela några trupper till den södra delen, som säkerställes af den neutrala zonen.

Nu kan man visserligen säga, att under vissa förhållanden den neutrala zonen kan vara till fördel äfven för Sverige. Det må under vissa förutsättningar vara sant, men väger man fördelar och olägenheter mot hvarandra, så är det enligt min uppfattning alldeles tydligt, att den neutrala zonen kommer på Norges vinstkonto.

Nu lär Norge hafva såsom ett motvillkor för fästningarnas raserande uppsatt denna fordran att få en neutral zon som säkerhet från svensk sida. Någon sådan säkerhet är med afseende å Sveriges kända fredskärlek alldeles icke behöflig, och reciprocitet hade norrmännen fått därigenom, att icke heller området på den svenska sidan om gränsen skall få befästas. Sveriges fordran på fästningarnas raserande, dels emedan de utgöra ett demonstrativt hot mot freden och dels för att erhålla en ringa satisfaktion, anser jag icke vara oberättigad. Nu hafva norrmännen däremot fått ett vederlag, som, efter hvad det synes mig, för dem är af högre värde än dessa fästningar.

Vidare framträder här en annan fråga: huru skola fästningarna demoleras eller göras oanvändbara? Därom förekommer icke något i den kungl. propositionen, utan denna fråga behandlas i det separataftal, som kommer att delgifvas utskottet. Jag vill icke intränga i dessa hemligheter nu, men jag får uttrycka den önskan, att detta oanvändbargörande måtte, när det skall ske, verkligen genomföras på ett tillfredsställande sätt.

En sak, som jag skulle vilja tillägga, är att tillämpningen af bestämmelserna om denna neutrala zon icke borde äga rum, förrän fästningarna såsom sådana blifvit nedlagda. Nu heter det i stället i art. 4, att »de i art. 3 afsedda åtgärder skola vara fullbordade senast åtta månader efter det denna öfverenskommelse trädt i kraft». Jag finner för min del icke lämpligt, att detta sker efter ikraftträdandet af den neutrala zonen. Det synes mig,

som om det bonde ske dessförinnan, men i alla händelser äro åtta månader en ganska långt tillmätt tid.

Jag har endast velat göra dessa erinringar, då den kungl. propositionen remitteras till utskottet, på det att utskottet må kunna taga dem i öfvervägande.

Herr Berg, Lars: Vid granskningen af den kungl. propositionen har äfven jag funnit vissa bestämmelser och förslag däri af den beskaffenhet, att mitt samvete tvingar mig att fästa Riksdagens uppmärksamhet på att de äro förtjänta af noggrann ompröfning, i första rummet af det särskilda utskottet. Men då dessa punkter till väsentlig del hafva blifvit af föregående talare berörda, kan jag hufvudsakligen instämma i hvad de sagt och nu endast framhålla, att, för att bedöma en af dessa öfverenskommelser, det vore nödvändigt, att det af de delegerade förslagsvis uppgjorda separataftal rörande öfverenskommelse om nedläggande af befästningar, hvilket enligt propositionen skulle meddelas det särskilda utskottet och hvilket aftal Konungen skulle beundigas att å Riksdagens vägnar godkänna, i och med det att alla dessa öfverenskommelser antagas — att, säger jag, detta separataftal blefve in extenso meddeladt Riksdagen, så fort det låter sig göra och senast i det särskilda utskottets utlåtande. Denna förhoppning och denna önskan måste anses lika naturlig som billig. Ty ingen med ansvar beslutande församling kan gärna tänkas vilja fatta ett beslut, hvars innebörd den icke känner. Och sekretessen kan i detta fall för en utomstående icke synas förklarlig eller lämplig, särskildt då det gäller att mellan två folk afsluta öppna öfverenskommelser, som kanske skola, efter hvad det påstås, underkastas allmän folkomröstning i Norge. I slika saker pläga för öfrigt norrmännen, så vidt jag vet, aldrig själfva iakttaga sekretess. Därjämte är ju kännedom härom nödvändig för att rätt fatta betydelsen af bestämmelserna i den öfverenskommelse, som den siste talaren berörde. Först sedan man har sett detta separataftal, kan man till exempel begripa, hvarför en så lång tid som åtta månader skall vara nödvändig för fästningarnas raseri.

I afseende å den första öfverenskommelsen, eller skiljedoms-traktaten, hafva vi från statsrådsbänken fått en mycket värdefull och upplysande framställning om nyttan och ofarligheten af en dylik skiljedoms-traktat, bland annat därför att parterna, beträffande just den nu omtvistade och af oss såsom farlig ansedda bestämmelsen om vitala intressens hänskjutande under skiljedom, båda hafva lifligt intresse af att få dylika frågor fortast möjligt afgjorda.

Men däremot kan med fog invändas, att hela detta förfarande i fråga om folkens lifsintressen är något alldeles nytt och opröfvadt, och då det gäller dessa, har man icke rätt att i det obekanta utsätta dem för faror. Och hvad beträffar de exempel, som anfördes, så ber jag få säga, att om det gällde att sluta en öfverenskommelse af denna beskaffenhet med Argentina, eller t. o. m.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge. (Forts.)

om det gällde en sådan som den åberopade öfverenskommelsen mellan Danmark och Holland, så skulle jag icke hafva något däremot. Men här är det en annan sak. Det gäller här vårt grannland Norge, och vi hafva en 90-årig erfarenhet af att denne vår förre broder har af födsel och vana en stor talang som trätöbroder. Han har under denna tid ofta uppsökt tvister, visserligen också för tvistens egen skull, men tydligen lika ofta i afsikt att afleda eller att upplifva, »opstive», inre partitvister, hvaraf Norges historia från gamla tider är så full. Det är därför som jag i likhet med andra anser, att vi icke hafva rättighet, om vi kalla saken för hvad den är, att beröfva vårt eget land den suveräna rätten att själf afgöra, hvad som är dess heligaste lifsintressen. Från denna synpunkt kan jag icke annat än beklaga, att den ifrågavarande bestämmelsen kommit att inflyta i öfverenskommelsen. Denna öfverenskommelse har för öfrigt icke heller af Riksdagen begärts, utan Riksdagen har uttalat, att denna fråga lämpligast kan uppskjutas, och det allra betänkligaste är, att man således påtagligen ser, att det är ett norskt villkor.

Vi hafva här uppställt våra villkor för bifall till unionens upplösning — åtminstone uttalades detta på de enskilda öfverläggningarna, och det synes också af beslutet — med afsikt att taga alla konsekvenserna däraf och för att därigenom få en sorts moralisk satisfaktion för den lidna förolämpningen i och genom revolutionen den 7 juni, för de ökade farorna, för den minskade möjligheten till försvar och för de stegrade kostnaderna. Vi skulle därigenom få åtminstone en sådan formell upprättelse, att vi möjligen kunde själfva tro och förmå den öfriga världen att tro, att vi hade med värdighet och offervillighet skyddat vårt lands intressen. Men är det så, att just bland dessa villkor, som Riksdagen icke önskat skola innehålla något annat, icke allenast flera norska villkor fått göra sig gällande, utan till och med ett sådant uppställes på främsta platsen liksom en ledare och ett hufvudvillkor framför alla andra, måste jag beklaga, att en sådan sak intagit bland bestämmelserna.

På samma sätt är det med zonen kring fästningarna, den s. k. neutrala zonen. Detta är ett alldeles nytt villkor, som Riksdagen ej heller har begärt och som jag för min del på grund af sakkunnigas upplysningar finner betänkligt. Äfven detta kan missbrukas och blifva en fara för oss. Och det är så mycket menligare att ingå på detta villkor, då det, såsom jag nyss antydde, gäller en broder, hvilken äfven såsom unionsbroder har lönligen och man kan säga förrådiskt byggt sina fästningar och som i tidskrifter och skyttetidningar åtminstone under de senaste 15 åren, jag läst dem, har hotat oss med att falla oss i ryggen, »att rista blodörn i Sveriges rygg», på samma sätt som skett under århundraden i alla våra krig. När man pröfvar de andra villkoren af betydelse, beträffande fästningarnas undanröjande, så måste man således tänka sig, att möjligen dessa villkor icke skola upprätthållas och norsk sida. Kongsvinger kan t. ex. mycket väl missbrukas som bas för

infall i Sverige, och har man en neutral zon, så hafva vi icke ens rätt att gå dit och se efter, huruvida fästningarna äro rifna eller icke. Men det må nu vara. Hvarje öfverenskommelse med det traktatbrytande Norge är ju blott en fars af betydelse allenast under spektakelaftonen. Jag tror dock, att i den saken man träffar den minsta skiljaktigheten från Riksdagens beslut; jag vill gärna erkänna detta under förutsättning att öfriga fästningar ordentligt slopas. Kongsvingers ställning är i alla fall i hög grad reducerad till vår förmån.

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Men däremot är detta icke fallet med villkoret om lapparne. Där önskade Riksdagen, liksom säkerligen också alla representanter i denna kammare. »att lapparnes nuvarande rätt till renbete skulle i öfverenskommelsen otvetydigt upprätthållas». Denna rätt har också upprätthållits med stöd af gränstraktaten med Danmark och Norge af 1751, hvarpå lapparnes rätt grundat sig och beträffande hvilken Norge, sin vana likt, med åberopande af flera mycket advokatoriska skäl hittills förklarar, att »denna traktat bryr vi oss icke om, ty den uppsäga vi». Fastsläendet af denna traktat är ju en god sak, men det kan dock icke sägas vara någon ny fördel, som man härigenom vinner. Ty att ett land erkänner afslutade traktater, först när det, såsom nu har skett, på sätt och vis hotas med maktmedel, innebär icke någon ny fördel för det andra landet, och något dylikt hade alltid stått oss till buds oberoende af unionens upplösning.

Men den nu gällande lagen af 1883, hvilken i någon mån inskränkte lapparnes traktatsenliga rätt, den har genom denna öfverenskommelse blifvit ytterligare kringskuren. Den förra lagen, som heter Kungl. Maj:ts förordning rörande lappar, som flytta »med renar» — icke »med *sina* renar», som det heter både i Riksdagens skrifvelse och i Kungl. Maj:ts proposition — mellan Sverige och Norge, denna lag borde, för att begagna ett uttryck, som fälldes i högsta domstolen, då lagen där var före, icke hafva kallats lag om lapparnes flyttning, utan den borde hafva kallats lag om utgifvande af skadeersättning till de fast boende i Norge för de mellan Sverige och Norge flyttande lappar. Där skedde då en inskränkning, som man med vanlig svensk eftergifvenhet medgaf, därför att man icke kunde få 1751 års traktat genomförd och erkänd utan maktmedel. Nu har i alla fall i den kungl. propositionen den nuvarande renbetesrätten blifvit i hög grad inskränkt. Den har inskränkts till tiden, den har på ett högst väsentligt sätt inskränkts till rummet, till det omfång hvori den skall få utöfvas, och den har äfven i hög grad inskränkts med afseende å antalet renar.

Det är således enligt mitt förmenande icke öfverensstämmande med verkliga förhållandet, att, såsom i den kungl. propositionen antages och förutsättes, Riksdagens kraf blifvit uppfyllda, utan här är återigen en norsk fordran bifallen, som står i strid med Riksdagens beslut och 1751 års gränstraktat, på hvilken traktat hela läget af vår riksgrens äfven är beroende.

Kungl. propo-
sition ang.
godkännande
af förslag till
öfverenskommelse
mellan
Sverige och
Norge.
(Ports.)

Ingen kan säga, huru mycket en sådan inskränkning kommer att verka och hvilket inflytande den kan utöfva på lappväsendets vidare utveckling eller kanske tillbakagång. Men denna näring är i hög grad vansklig och utsatt för mångahanda faror och hastiga växlingar. I dag medgång och i morgon undergång. Några dagars snöstorm, en flock med vargar eller några järfvar kunna reducera en rik lapp till en fattig. Men hvad man med visshet kan säga om denna inskränkning är, att det är ett våldsamt ingrepp i lapparnes lif i alla dess former. 1751 års författning tillåter nämligen utan undantag, att alla lappar få flytta hvar som helst öfver gränsen mellan Sverige och Norge, där det finnes gammal sedvanerätt därtill. Lappen får göra detta »höst och vår», så att han kan stanna under sommaren i det ena riket och till hösten återvända till det andra och tvärtom. Han har rätt att begagna land och vatten, land och strand som det också heter, att begagna fiske och jakt i likhet med landets öfriga invånare, som det åligger att mottaga honom väl samt att understödja och hjälpa honom. Det är således frihet öfverallt. Men härutinnan blir det hädanefter bundet. Här blir tiden, som, efter hvad nyss är nämndt, i 1883 års författning inskränktes till maj månad och sommarmånaderna, ytterligare begränsad, så att sommarvistelsen i Norge endast får äga rum efter 15 juni. Den utsträckning, som medgifvandet afser, är vidare inskränkt till att omfatta allenast Norrbottens och Västerbottens län i Sverige samt Nordlands och Tromsö amter i Norge, och renantalet är också begränsadt till att utgöra allenast flyttlapparnes egna renar.

Från denna bestämmelse äro således uteslutna de bofastes renar i Norrbotten, hvilkas antal ännu är ganska stort — jag kan icke uppgifva det i siffror — och likaså de renar, som tillhöra f. d. flyttlappar, hvilka af en eller annan anledning blifvit bofaste. Det händer nämligen ofta, att flyttlapparne drabbas af sjukdom, att de mista ett ben eller en arm eller att de blifva blinda af lifvet i fjällen och därför måste lämna sin hjord åt andras vård. Efter ordalydelsen i denna öfverenskommelse skulle således alla de bofastes, såväl svenskarnes som lapparnes, renar icke få flytta in i Norge. Detta är emellertid en stor procent af renar, och huru går det med dem? Dylik lagstiftning hade under alla förhållanden bort kräva en lång öfvergångstid. Lapparne måste ha tid att nedslakta större delen af de gamla hjordarna och uppföda nya, så att de kunna hafva dem i sin hand. Ty det är icke så, att renen alltid följer och lyder lappen. Nej, i många fall, då det gäller att uppsöka betesplatser, är det lappen, som måste följa renen. Denne lyder en naturkraft, som han icke kan motstå, och är han på detta sätt van vid att lefva under somrarna nere vid de rika betena på de norska öarna och på vintern i Sverige, så kan ingen vårdare under ogynnsamma förhållanden hålla detta halvilda djur därifrån. Således skola dessa bestämmelser leda till att större delen af denna kontingent af renar måste slaktas, och som det är ett rätt stort antal, kommer det här att blifva en

våldsamt decimering och ett stort blodbad på den nuvarande renstammen. Är det så, att denna traktat kräver hekatomber af djur till fredsoffer, må vi svenskar då vara så pass rika och rätt-sinniga, att vi taga bördan af detta fredsoffer själfva och icke låta det utdöende folket, vårt lands urinvånare, betala kostnaderna för detsamma.

Jag skall icke yttra mig vidare rörande denna punkt. Hvad jag har sagt visar ungefär hvad jag i förevarande fall tänker, och det är såsom ombud för lapparne, som jag ansett mig vara skyldig att göra detta uttalande.

Då det emellertid vill förefalla mig, som om dessa förslag till öfverenskommelser måste antingen helt antagas eller förkastas, så stå utskottet och Riksdagen inför det alternativet att antingen helt antaga eller helt förkasta desamma. Hvad inträffar nu i hvardera fallet? Jo, antages förslaget, så viker Riksdagen från de villkor, som Riksdagen uppställde vid det senaste urtima riksmötet, och detta beslut grundade sig återigen på ett tillbakavikande, ett öfvergifvande af förut intagna ståndpunkter, som vi i denna kammare kraftfullt försvarat under loppet af de sista par decennierna, nämligen att vi skola upprätthålla den utrikes ledningens enhet. Detta kastade Riksdagen bort i en enligt min åsikt onödig och onyttig skrifvelse af maj månad detta år. Så kom urtima Riksdagen. Då kunde den icke tjäna till efterrättelse, men man beslöt enligt att, såsom nyss nämndes, taga en fast position för att därigenom visa, att Sverige, som stiftat unionen, också borde hafva rätt att bestämma, huruvida unionen finge upplösas, likasom ett sådant sätt härför, som gjorde det möjligt för Sverige att tillmötesgå Norge utan att alldeles svika sin fosterländska politik och underkasta sig den skymf, som vi lidit.

Dessa villkor, som vi då uppställde, föreslår man nu, att vi åter skola delvis öfvergifva och afpruta. Vårt anseende har genom de händelser, som hittills inträffat, icke stigit, och det kommer heller icke att stiga genom denna fortsättning. Afslå vi däremot förslaget, så innebär detta ingenting annat, än att tiden för uppgörelsen framskjutes. Det är möjligt, att så kommer att ske i alla fall genom en folkomröstning i Norge etc. Och äfven om en eller annan makt skulle godkänna Norges fordringar, så stå vi dock oberörda af detta och hafva vår folkrättsliga ställning ogravrad.

Det gäller här endast ett ringa uppskof, men härigenom skulle Riksdagen och båda kamrarne säkerligen kunna stå eniga och fasta kvar vid sitt ursprungliga eniga beslut af juli 1905 och därunder få detta genomfördt utan prut.

Friherre Tamm: Då de föregående ledamöter af kammaren, som här yttrat sig, framställt anmärkningar mot innehållet af den kungl. propositionen och af de aftal, som ingåtts mellan de delegerade i Karlstad, anser jag erforderligt, att någon röst, om än så obetydlig, höjes för ett godkännande af Kungl. Maj:ts proposition.

*Kungl. propo-
sition ang.
godkännande
af förslag till
öfverenskommelser mellan
Sverige och
Norge.
(Forts.)*

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskomelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

En af de talare, som yttrade sig, önskade framställa till utskottet begäran om att någon ändring skulle göras i det framställda förslaget. Om emellertid en ändring från svensk sida ifrågasattes, skulle detta lämna fältet öppet för framställningar af ändringsförslag från norsk sida, och jag föreställer mig då, att förslag icke skulle komma att saknas utaf den beskaffenhet, att inga svenska delegerade skulle någonsin därpå kunna ingå. Det är sålunda efter min uppfattning ett för högt spel att här föreslå ändringar, äfven om de icke i och för sig äro af så stor betydelse.

En annan talare önskade, att icke någon traktat skulle komma till stånd, därför att han ville hafva en öppen dörr för att däruti insläppa den kanske i en framtid ångerfulla kamraten, som nu vill träda ut ur unionen. Om man vill göra en öppen dörr, skall man väl åtminstone kunna tänka sig, att någon vill gå igenom den, men jag tror för min del, att det icke skulle blifva fallet här. Är detta alltså orsaken, hvarför man icke här borde afsluta någon traktat, anser jag den grunden alldeles förkastlig.

De egentliga anledningarna till de anmärkningar, som här blifvit framställda, röra frågorna om skiljedomsaftal, om den neutrala zonen, om lapparne samt om några eftergifter eller afvikelser, som blifvit gjorda från förra urtima Riksdagens beslut. Med afseende å skiljedomsfrågan är redan från statsrådsbanken en fullt tillfredsställande förklaring lämnad, till hvilken jag för min del icke har något att här lägga. Blott det vill jag säga, att det förefaller mig, som om möjligheten att åt skiljedomstal öfverlämna frågor om vitala intressens befintlighet eller icke är en särskild förmån för Sverige; ty de talare, hvilka här uttalat sitt klander, hafva just vändt sig mot den lust för lagtolkning, som i allmänhet velat göra sig gällande i Norge, och jag är fullt öfvertygad om att åtminstone de skola inse, att vid olika meningar mellan Sverige och Norge skulle normmännen helt säkert begagna en sådan lagtolkning till sin fördel. Det kan då vara godt, att äfven i detta fall skiljedom icke är utesluten. Och då en annan talare har sagt: »Hvad skola vi med skiljedom att göra; Riksdagen har icke begärt någon sådan», så vill jag fråga honom: Är det väl endast Riksdagen, som skall taga initiativ, har icke äfven Kungl. Maj:t rätt att taga initiativ, och hafva icke de svenska delegerade varit i sin fulla rätt, då de nu tagit ett sådant?

Hvad beträffar denna neutrala zon, vill det förefalla mig, som om från detta håll en misstolkning gjort sig gällande, ty det sades, att den neutrala zonen skulle äfven under krig vara förbjuden att beträda. Jag vill fråga: Kan det vara tal om någonting neutralt mellan tvenne krigförande makter? Om det än står aldrig så mycket i en traktat mellan Sverige och Norge taladt om att den neutrala zonen icke finge beträdas under krig dem emellan, komme den helt säkert i alla fall att vid krigstillfälle beträdas. Det argumentet är icke här användbart, och jag kan icke tro annat, än att skapandet af denna neutrala zon skall vara till fördel för de båda länderna, särskildt därför att den skall visa dem, att

under det uppfostringsarbete, som för dem båda återstår, när de äro på egen hand, de som skrifvit under denna traktat velat förutsätta, att *båda* länderna skola vara så fredligt sinnade för framtiden, som friherre Gripenstedt nyss lofvade att Sverige under alla tider skulle förblifva, då han förklarade, att från svensk sida det aldrig skulle komma att inträffa, att vi beginge något fredsbrott emot Norge.

Jag har icke kunnat lämna något meddelande, som kunnat vara upplysande i frågan. Jag började med att säga, att jag önskade att åtminstone någon röst i denna kammare skulle höjas för godkännande af det framlagda förslaget, och jag tillåter mig uttala den förhoppning, att särskilda utskottet måtte finna de delegerades aftal i hufvudsak tillfredsställande och väl anslutande sig till senaste urtima Riksdagens beslut, och att det därför äfven bör af Riksdagen godkännas. Då nu Riksdagen efter min uppfattning endast har att välja mellan endera af dessa tvenne vägar, att säga ja eller säga nej, synes det mig alldeles klart att Riksdagen, numera åtminstone, *måste* säga ja.

Herr Almström: Den förste ärade talaren ansåg, att vi genom den traktat, som nu föreslås till afslutande, skulle hafva tagit ännu ett steg på förödmjukelsens bana. Jag kan för min del icke finna, att han har rätt. Om vi i norska frågan hafva undergått förödmjukelser, hvilket jag icke vill förneka, så äro dessa att hänföra till tidigare skeden, och skulden därför drabbar helt *andra* personer än underhandlarne i Karlstad. Jag tror äfven, att den förste liksom ock en annan talare begått ett misstag, då de förmenade, att den förra urtima Riksdagens beslut vore liktydigt med ett ultimatum. Detta kan jag för min del icke finna. Såsom beslutet blef formuleradt, angaf det konturerna af de frågor, hvarom förhandlingarna skulle anknytas med delegerade från norsk sida. Uti uttrycket *förhandlingar* ligger ju alltid det begrepp, att man får både gifva och taga, och jag får säga, att i betraktande af de omständigheter, under hvilka förhandlingarna försiggingo, och i betraktande af den kanske icke så ringa förändring af opinionen i landet, som hann utbildas sig redan under den förra urtima riksdagen och än vidare efter densamma, det resultat, hvartill underhandlarne kommit, är värdt erkännande.

Om jag skulle yttra mig angående de detaljer, mot hvilka anmärkningar ha blifvit framställda, är jag i hufvudsak af samma tanke som den siste ärade talaren. Jag kan för min del icke se, att det kan ligga något ofördelaktigt för Sverige i stadgandet om den neutrala zonen. I fråga om skiljedom får jag säga, att om man skall enas om en sådan procedur, så måste man hafva klart för sig hvad som skall blifva föremål för densamma. Det har redan från statsrådsbänken framhållits, hurusom alla skiljedomar, i öfverenskommelsen om hvilka det är stadgadt, att vitala intressen skola undantagas från behandling, kunna eluderas däri-genom att den ena parten förklarar den eller den frågan tillhöra

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge.
(Forts.)

Kungl. proposition ang. godkännande af förslag till öfverenskommelser mellan Sverige och Norge. (Forts.)

dess vitalintressen. Det synes mig därför riktigt, att åt en neutral makt öfverlåtes att afgöra hvad som kan anses vara vital fråga, allt naturligtvis under förutsättning att en skiljedomstraktat bör afslutas. Jag tror äfven, att med hänsyn till Sveriges och Norges geografiska belägenhet en skiljedomstraktat emellan dem är af större behof än en sådan traktat emellan mera fjärran från hvarandra belägna länder.

Hvad lappfrågan beträffar, har jag för ringa kännedom om dess detaljer för att kunna ingå på den. Det vore beklagligt, därest, såsom herr Berg ville låta förstå, lapparne skulle komma att lida något intrång i sina rättigheter. Jag kan dock icke föreställa mig att, om intrång skett, det skall blifva af någon betydelse. Jag är öfvertygad, att jag får de flesta här närvarande med mig, om jag uttrycker den mening, att underhandlarne i Karlstad utfört sitt tunga och ansvarsfulla arbete på ett under för handen varande förhållanden erkännansvärdt sätt.

Friherre Gripenstedt: Endast några få ord med anledning af den tolkning friherre Tamm gjorde af uttrycket neutral zon. Friherre Tamm förnekade bestämmelsens giltighet under krig, men då har jag verkligen svårt att förstå, hvad som menas med stadgandet om den neutrala zonen. Icke behöfves en neutral zon under fred. Det vore förvånansvärdt, om en sådan tolkning som friherre Tamms här skulle göra sig gällande. I den kungl. propositionen står dock, att det skall vara en *beständigt* neutral zon, fullkomligt fredlyst, således under såväl krig som fred, samt dessutom att denna öfverenskommelse icke kan ensidigt uppsägas, uti hvilken sistnämnda bestämmelse ligger en väsentlig skillnad från de öfriga traktaterna, som föreslagits att gälla på viss tid samt vara uppsägbara från hvilken sida som helst. Skulle friherre Tamms tolkning vara den riktiga, så nedlägger jag min talan, ty då hafva vi hvarken gagn eller olägenhet af den neutrala zonen; hvarom icke, — ja! då har jag rätt.

Efter härmed slutad öfverläggning hänvisades förevarande kungl. proposition till särskilda utskottet; och skulle till utskottet jämväl öfverlämnas de i anledning af nämnda proposition inom kammaren nu afgifna yttrandena.

Justerades fyra protokollsutdrag för detta sammanträde, hvar efter kammaren åtskildes kl. 2,18 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Måndagen den 9 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 2,³⁰ e. m.; och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 2 i denna månad.

Anmälades och bordlades Riksdagens kanslideputerades memorial, n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

Kammaren åtskildes kl. 2,³⁷ e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.

Onsdagen den 11 oktober.

Kammaren sammanträdde kl. 2,30 e. m., och dess förhandlingar leddes af herr vice talmannen.

Justerades protokollet för den 3 i denna månad.

Anmälades och bordlades särskilda utskottets utlåtande n:o 1, i anledning af Kungl. Maj:ts proposition till Riksdagen angående godkännande af vissa vid förhandlingar i Karistad af utsedde delegerade från svensk och norsk sida uppgjorda förslag till öfverenskommelser mellan de bägge rikena.

Föredrogs och godkändes Riksdagens kanslideputerades den 9 innevarande månad bordlagda memorial n:o 1, angående antagande af tjänstemän i Riksdagens kansli.

Justerades ett protokollsutdrag för detta sammanträde, hvar-
efter kammaren åtskildes kl. 2,35 e. m.

In fidem

A. v. Krusenstjerna.
